

Sve to ne iziskuje velike troškove, a na vrlo jednostavan način može da dade značajne rezultate. Bez takve mjere čitat ćemo od zgrade do zgrade mučne kuknjave o lošim prijevodima, kakvu sam npr. pročitao dok sam pisao ovaj članak, u 147. broju zagrebačkog »Telegrama« na str. 5. pod naslovom »Tužni Twain u tužnijem prijevodu«. Recenzent Zlatko Crnković navodi slične tipove pogrešaka i, što je najgore, svu silu besmislica koje nije zapazio ni prevodilac ni lektor ni urednik ni korektor. U tom prijevodu Twainove »Autobiografije« svećenik »*brsti* po sobi« umjesto da »*hoda* amo-tamo po sobi«, a drugi opet »ostali dio dana *češljaju grad* s jednog kraja na drugi«, a treći čak igraju biljar sa 15 lopti (umjesto sa 15 kugala). I sve se to pruža čitaocu kao tekst Marka Twaina.

Nije, dakle, dovoljno samo pripaziti na prevodioce kad je knjiga već štampana, nego mnogo prije: onda kada oni predaju rukopis izdavaču. Izdavači su to dužni učiniti da ne bi tko pomislio kako i oni pomažu u prodavanju roga za svijeću.

ŠTO ZNAČE RIJEČI: OMUŽDITI, OMUŽDEN I SMUŽDITI, SMUŽDEN?

Ismet Smailović

Pišući o jeziku Hasana Kikića, Alija Nametak je, pored ostalih jezičnih osobina pisca, uočio i neke njegove neobične riječi pa u vezi s tim kaže:

»Kikić je bogatio jezik riječima, koje ćemo ponekad uzalud tražiti u rječnicima. Nekad pomislim, kako bi se namučio neki prevodilac, kad bi prevodio na bilo koji jezik: Po ivicama vise *omuždene* sasušene grančice i rukoveti lozovina (I, 185). S prvih katova i krovova visile su *omuždene* crnožute zastave u znak svečanosti (II, 12), *omuždena* krpa zastave (II, 13). ARj., a ni drugi rječnici nemaju glagola *omužditi*. Tek po riječi *smužditi* znamo, da znači ogoliti, sljuštiti lišće s grane. No dok u prvom slučaju i ima smisla, u potonja dva slučaja ne znam, šta bi značila *omuždena* zastava ili *omuždena* krpa zastave, osim ako ne opuštena, obješena, snuždena, nevesela, ili možda zastava, s koje je izbljedjela boja.« (Jezik Hasana Kikića, »Jezik« br. 1, 1958—1959.).

Iz ovoga vidimo da A. Nametak nije čuo za riječi *omužditi*, *omužden*, a kako ih nije mogao naći u rječnicima, to pogađa njihovo značenje po smislu u rečenici. Evo kako ja gledam na značenje i etimologiju tih riječi:

Glagolski pridjev *omužden* ili *smužden* (od glagola *omužditi* i *smužditi*) često se čuje u okolini Gradačca i u dolini rijeke Tinje (Kikićev zavičaj), a primarno znači: nešto opušteno i obješeno od vlage i mokrine. U narodu se kaže: »Pao je u vodu pa se na njem sve haljine *smuždile*«; ili

»Tako je kiša padala da se na meni sve smuždilo;« ili »Sav mokar i omužden šćućurio se pod krov pa dršće.« Etimološko porijeklo ove riječi treba povezivati s riječju *mūzga*, odnosno s glagolom *mūsti*, (<*ml̥zti; stsl. mlēsti-ml̥zo). Muzga je dio tečnosti, tekućine, znoja, kiše i sl. što teče i spušta se niz lice, zid, staklo itd., dakle, nešto mokro, tečno i vlažno što ide *nadolje*. U ARj. navode se Vukovi primjeri: Teku im muzge znoja niz lice; Padaju muzge kiše iz neba. Sad imamo jasnu etimološku sliku: *muzgiti > mužditi, jer znamo da stara skupina *zg* ispred mekih vokala daje *žd* (usp. *mozgĕnъ > moždan; s̥muzgiti > smužditi i sl.). Prema tome nešto *omuždeno* ili *smuždeno* (<*omuzgeno i s̥muzgeno) jest ono što se od vlage i mokrine oteglo, opustilo i objesilo.

Ali kako treba shvatiti riječi *omužden*, *smužden* i *smužditi* u Kikićevim primjerima: »Zrak je težak ko olovo, pa drveće omuždeno i kao da gori« (II 232); »Trešnje se smuždile s obje strane, a kore im se svratile ko pera.« (II 260); »Po ivicama i po živicama vise omuždene sasušene grančice i rukoveti lozovina.« (I 185)? U svim ovim primjerima vrućina je uzrok da se nešto smuždilo ili je omuždeno. Ne bi trebalo shvatiti da kod Kikića *smužditi* znači »ogoliti i sljuštiti lišće s grane« kao što misli A. Nametak prema tumačenju toga glagola u našim rječnicima, jer onda primjer »Trešnje se smuždile s obje strane...« (od vrućine) ne bi bio logičan i jasan. U ovom slučaju *smužden* i *omužden* opet znači opušten, obješen, ali ne od vlage, već od vrućine i suše. Dakle, prvobitno značenje riječi *omužden* (*smužden*) = opušten, obješen *od vlage*, proširilo se i na pojam opuštanja od vrućine, jer je kod gl. *musti* i imenice *muzga* preovladao semantički elemenat *odozgo prema dolje, nadolje*. (Usp. mlijeko *muzemo* prema *dolje*, *muzga* se spušta *takođe* u tom pravcu, kad kiša pada u dugim i jakim mlazovima kažemo da *muze*, pa i za suze se *veže* gl. *musti*, jer idu *nadolje*: »Ko rasutje ti dotече, da te užga suze *musti*?« Đ. Baraković, Vila 218; v. ARj.)

Glagol *smužditi* u našim rječnicima nije dovoljno objašnjen, pa zbog toga i Kikićevi primjeri mogu biti nekome nejasni. Evo što sam o tome glagolu našao u našim najpoznatijim rječnicima: U Vukovu Rječniku-smužditi, *smuždim* = šumnat prut, grozd abstreifen (Beeren und Blätter), destringo; u Rječniku Jug. akademije: *smužditi* = skinuti, svući, obrati, otrti, uz napomenu da je u ruskom смузгать u istom značenju; *smužditi* = isto što i *smužditi*; primjer: »A treća se (tj. žena iz harema) gnjusne službe prima, *smuždit* ruho što okalja pivo.«; (tj. u pijana bega) Osvetn. 4, 17. Broz—Ivekovićev Rječnik taj glagol objašnjava kao i Vuk, ali još dodaje: »s-mužditi npr. lišće sa pruta, sa grožđa puca; kao svući; drukčije se glagol ne nalazi.« Ostali rječnici (Ristić-Kangrgin, Bakotićev, Benešićev i dr.) tumače tu riječ još kraće i značenje joj vežu samo za trganje, odnosno skidanje lišća s grane.

Ako bismo takva tumačenja primijenili na Kikićeve primjere, onda bi ispalo da je trešnjama i lozovinama od velike vrućine lišće skinuto, otrgnuto,

svučeno, a to bi bila besmislica i daleko od onoga što je Kikić htio reći. Prema tome, u našim rječnicima nedostaje još dopuna u tumačenju gl. smužditi, tj. da on po svojoj semantičkoj osnovi može značiti i: otegnuti, opustiti, objesiti.

Kad smo u ovoj kratkoj analizi spomenuli riječ muzga, ja bih se osvrnuo i na pridjev *mūsav* = prljav, uprljan. U ARj. stoji da je »postanje (te riječi) tamno.« Meni se čini da bi se postanak te riječi, bar u semantičkom smislu, mogao dovesti u vezu s imenicom muzga. Evo zašto: U istom rječniku (ARj.) ima gl. *muzgati*, *muzgam* = kaljati, činiti muzge po čemu. Prema tome riječ muzga, pored ostalog, može stajati usko i s pojmom prljati, kaljati. Danas se u narodu govori da su zidovi muzgavi ako se na njima vide tragovi prljave tečnosti, ili je lice muzgavo ako je uprljano suzama ili nekom tečnom bojom. Zašto se onda ne bi pridjev *mūsav* (=prljav, uprljan) vezao po postanku za muzgav. Sa semantičke osnove to bi moglo biti, ali kako objasniti morfološku stranu? Moglo bi se pretpostaviti *muz-sav > mussav > musav, samo je li to dovoljno i dobro s obzirom na formant -sav, kojeg ne nalazimo u tvorbi naših pridjeva?! Možda bi nam u tome pomogla analogija prema pridjevima: hvalisav (<hvalisati se), mirisav (<mirisati), blesav (<blejati), ali ja mislim da takvo tumačenje nije još dovoljno uvjerljivo. Pa i pored svega toga, ja ipak mislim da pridjev *mūsav* po svom značenju i postanku nije daleko od riječi muzgav i muzgati, a nadajmo se da će i njegova morfološka struktura dobiti svoje pravo objašnjenje.¹)

NESKLANJANJE NEKIH APOZICIJA U NARODNOM GOVORU

Antun Djamić

Morfološka pojava da se ne sklanjaju neke apozicije, jako je raširena u narodnom govoru, i držim da nema kraja na našem jezičnom području u kojem se ona ne upotrebljava. Ona nije ni posve nova, nego seže u prošlost našega jezika. Pa ipak mi se čini da ona do sada nije dovoljno istaknuta kao što nisu dosta istaknute ni druge neke jezične pojave ni u našim gramatikama ni u stručnim člancima. Isto mi se tako čini da neki naši uvaženi filolozi nisu znali ni za upotrebu ni za rasprostranjenost te pojave. Možda je to bilo zato što se ovakvi slučajevi smatraju dijalektizmima i nepravilnostima koje ne spadaju u književni jezik pa onda nisu ni vrijedni da se o njima piše. Međutim pri svestranijem proučavanju jezika moraju se obuhvatiti sve njegove osobine i pojave, pa i one koje ne spadaju danas u pravilne književne oblike.

¹ Kikićeve primjere uzeo sam iz njegovih sabranih djela, Hasan Kikić, Djela, knj. I, II, III. Izdanje Svjetlosti, Sarajevo, 1952, 1954, 1955.